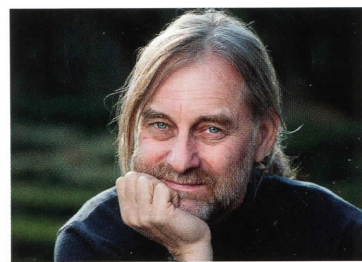

PRŮHLEDY DO HISTORIE XVIII.

...O PROSTÉM ÚSTNÍM SDĚLENÍ

Některé věci vím jen proto, že mi je někdo řekl. Nikde nebyly zapsány, nahrány, neexistovalo schéma ani mapa, jenom byly pošeptány do ucha a zachovány v paměti. Určitě takové i třeba tajné informace máte od svých pradědečků, babiček, dětských přátel nebo jen krátkodobých známých, a některé si pamatujete po mnoho let až do dneška. Víte, že jsou znalosti, které se dají získat jenom ústně. Důležitou radu od starého zahradníka, který znal specifický způsob, jak vysévat, pěstovat, udržovat nebo množit, jste mohli dostat jediné tak, že vám ji prostě řekl, a k tomu ještě ukázal praktický postup. Neexistoval nebo byl velmi složitý způsob, jak takovou znalost nebo úkon zapsat, a když jste to udělali, byl postup natolik složitý, že ztratil svoji sdělnost.

Ing. Petr Mičola

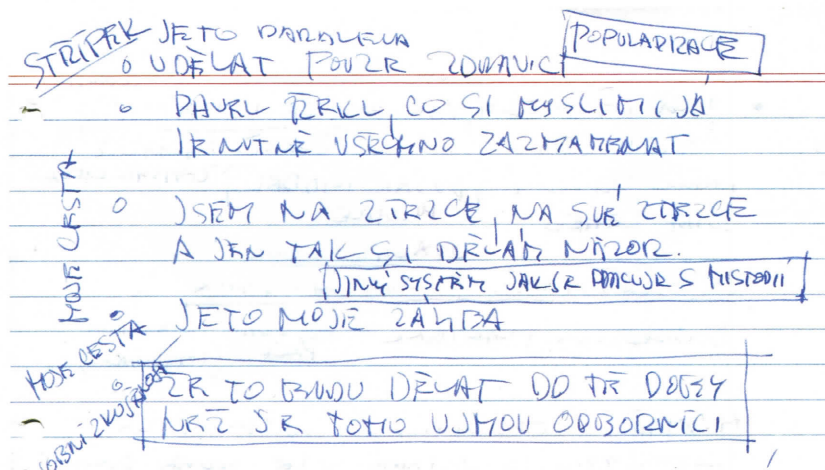
Autorizovaný krajinářský architekt, ateliér Gerten s.r.o. Orální historií se zabývá i v rámci výzkumného projektu Zahradně-architektonická tvorba v období totalitních režimů v letech 1939–1989 na území ČR, který byl podpořen k financování Ministerstvem kultury. Výzkumný projekt společně řeší pracoviště ZF MENDELU a VÚGTK.

✉ petrmicola@volny.cz

ROLE A VÝZNAM ORÁLNÍHO SVĚDECTVÍ PAMĚTNÍKŮ V PROCESU STUDIA ZAHRADNĚ-ARCHITEKTONICKÉ TVORBY Z LET 1948–1989

Dnes jsme přímo zavaleni informacemi. Tunami textů v knihách, emailech, esemeskách. Jsme zahrnuti větami z rozhlasu a televize, která ještě navíc nabízí obraz. Přímý a nejstarší způsob sdělování zkušeností, od úst k uchu, se pomalu ale jistě

korunami starých lip, přes jejichž jarně čerstvé listy pronikají teplé a laskavé paprsky slunce. Tak se hezky zastavte, usadte, vychutnávejte si kávu nebo čaj a poslouchejte příběh o významu uchování vyřčených slov.

vytrácí. Kdo má dnes čas sednout a naslouchat? Kdo má trpělivost naslouchat těm pomalým lidem vyššího věku, našim rodičům a prarodičům? A když se nám podaří sednout s přáteli, všichni jsme ti, kdo mluví, ale nikdo z nás neposlouchá. Zkusme se zamyslet nad základním a nejstarším způsobem sdělování informace. Představte si, že to, co tady píšu vám vyprávím někde v klidu zahradní kavárny. Na náměstí malého městečka, pod

Úvod o podstatě

Je to malá, ale důležitá odbočka od mých běžných témat, tedy článků zabývajících se zapomenutými nebo ztracenými zahradnickými knihami. Tato myšlenka se mi honí hlavou od chvíle, kdy zemřel profesor Wagner. Na každém pohřbu si uvědomíte ten definitivní konec možnosti se cokoliv zeptat, dozvědět, zapsat. Po nějaké době se mi všechno zase oživilo. Věnoval jsem se článku o panu profesoro-

vi a v rámci přípravy mi bylo jeho dětmi umožněno nahlédnout do archivu. Jenže co je archiv vedle sdělení člověka. Pak jsem se vydal za profesorem Machovcem, v té době byl už velmi nemocný. Když jsem přišel, posadil se ztěžka do židle a s prvními slovy najednou omládl. Nebylo to samozřejmě fyzicky, ale jeho duch se rozsvítil, když vzpomínal na Wagnera. Mluvil jasně a se zápletem, argumentoval a občas mě také zkoušel, jako by byl zpátky ve škole. Byl to nádherný a současně zvláštní pocit pozorovat a poslouchat muže, který pro náš obor tolik udělal. Nebyl jsem na to vůbec připravený, neměl jsem žádné záznamové zařízení, a tak mi zůstalo jen pár kusých poznámek na papíře. Rozloučili jsme se a po krátké době profesor Machovec odešel navždy. Jeho pohřeb byl druhý impuls naléhavosti promluvit s pamětníky dřív, než jejich duch odejde. Možná vám to připadne trochu patetické, ale já jsem to cítil zcela bytostně a v tu chvíli zažíval tlak času, kterého není nikdy nazbyt. Jenže když máte svoji práci a toto je koníček pro noční volný čas, jde všechno daleko pomaleji, přetrháváno rozjžděním a dokončováním projektů.

Změna způsobu hledání

Všechno se znovu objevilo za nějaký čas, když jsem se v člancích dotkl období po druhé světové válce. Doby, která byla specifická ničením minulosti ve prospěch nové vize budoucnosti. Tady se začne silně nedostávat písemných zdrojů, nejen chaos války, ale i období po ní zahlazovalo stopy. Nebyl zájem zachovávat

VROTA SLOVAN 'GARDU PROBNÍ DETAKTU
 VZBUDIT ZÁJEM O KRAJINÁŘSKOU
 ARCHITKTURU
 BUREAUAL STORY, RUBIC, PAUL JAMAK
 UPRAVY ZÁKRAJCH
 PARTICE
 OBNOVA PAMÁTK
 SO. UTA KAMÉDIE
 BRUKA

minulost. To není nic nového snažit se společnosti vymazat paměť a v nedávné historii bychom našli příklady, jak lidé v roce 1918 strhávají nenáviděný znak Rakouska-Uherska a o několik desítek let později zase sochy a obrazy komunistických vůdců. Snaha je vždy stejná, převrstvovat to, co mají lidé uloženo v paměti něčím jiným. Recept je vždy jednoduchý. Vezměte potřebné informace, dostatečné množství času, přidejte trochu důslednosti okořeněné cenzurou a jako diktátor máte vyhráno. Režim, který nastoupil měl času dost, výborné podmínky, krytá záda z východu a přesvědčení, že je tady na věky. Lidové přísloví říká „Sejde z očí, sejde z mysli“. Lidská mysl totiž neuchováva informace navěky a neustále se převrstvuje, přijímá novou přítomnost a tu starou zapomíná někde v kompostu vzpomínek. Četl jsem v souvislosti s pojmem přítomnost definici zakladatele fenomenologie, rodáka z Prostějova Edmunda Husserleho (1859–1938). Husserle měl pro tento pojem označení „časový dvorec“. Tím chtěl říct, že přítomný okamžik není bod, ale časový úsek skládající se z „podržování právě uplynulého“ současně s tím, co se v dané chvíli „přítomnému vědomí představuje“ a co „bezprostředně očekává“. Každý náš přítomný okamžik má tedy ocašek minulosti a tykadlo budoucnosti. Když pak postavíte mysl do cesty správně upravené informace a děláte to důsledně po určitou dobu, vyplníte dvoreček v lidské mysli tím, čím potřebujete. Tak jsem

dospěl k nutnosti změnit svoje nahlížení na minulost. Hledal jsem nový způsob, aniž bych o tom něco věděl, objevil jsem dávno objevenou metodu ústního sdělení.

Co je vlastně orální historie

Když budete hledat význam latinského oralis, dočtete se, že český význam slova je ústní, nebo také orální, a ve spojení se slovem historie jde o ústní sdělení osob,

MOJE CESTA
 PŘIDAT SE NEBO ZOSTAT NEZAVISLÝ
 SVOBODNÝ, SUBJECIVNÍTO MĚROU A
 USUDKU ORÁLNÍ HISTORIE
 PŘÍPĚLÝ K TOMU JAKO SURFY K TRASLIM
 ROZDÍL JE V CÍLI, ZATÍMCO SKOLA
 PMAUJE NA VROECKÉ BAZI, JA
 MOJE CESTA
 CÍLI POPULARIZOVAT, DOSTAT INFOR-
 MACIE VEZI LIDI
 MOJE CESTA
 TEZE: SEZNAMIT S TĚMI
 PRISTUPM
 MOJE CESTA
 DNESIVA JSEM TO POPULVĚ SLYŠEL
 POUŠTĚL PSAT A VĚDĚT, ŽE TO KĚKOTO OBLUVI
 A POMEJE TOI KA
 KRASADLOM - REKONSTRUKCE HISTORICKYCH
 ZÁHAD

které byly svědky nějaké události. Orální historie se uplatňuje jako kvalitativní výzkumná metoda sběru informací především ve společenských vědách. Byla pojmenována v první polovině 20. století, během Velké hospodářské krize, kdy ve Spojených státech proběhly počátky orálněhistorických výzkumů. V roce 1948

pak vzniklo při Kolumbijské univerzitě první orálněhistorické centrum. Do mezinárodního povědomí se tento pojem dostal v 60. letech. V roce 1967 byla založena americká Oral History Association a v roce 1973 britská Oral History Society. První konference se uskutečnila v roce 1976 v Bologni. Celosvětová organizace International Oral History Association byla založena v roce 1996.

V naší republice se tento způsob práce s pamětníky objevuje už v 60. letech 20. století, ale tato poměrně nová metoda zažívá svůj boom až v období po sametové revoluci. Svědčí o tom i to, že jako součást Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky vzniklo v roce 2000 Centrum orální historie a v lednu 2007 byla založena Česká asociace orální historie.

Miroslav Vaněk, historik a ředitel Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd, vysvětluje orálněhistorickou metodu takto.

„Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.“

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Praha: FHS UK – ÚSD AV ČR, 2011, s 8.

TEZE: NADŠENEC (SYMBOLY)
 SEZNAMIT SEKVOU CESTOU
 NÁZRU SLOŽITÝ FAL JSRJR
 ZKONDUŠIL
 CÍLEM JE SEZNAMIT S HISTO-
 MI ODBORNOU URČENOST A VZBUDIT
 POUČENÍ ALASKO V OBORU
 JSOU TO STRÁNKY Z HISTORIE
 VYTAŽENÍ A SDRŽENÍ UDÍL

22.11. ORÁLNÍ HISTORIE, PRAVIDLA HÍDY

1) DOKUMENTY O PROVEDENÍ PRŮZKUMU

- MOTIVAČNÍ DOPIS (MAIL)

2) METODIKA ZÁZNAMU HLASU

- ÚVODNÍ TÉMA, PROČ A JAK

RODICE • JAK JSIŠ SE DOŠEL K ZÁMĚRNÉMU OBORU

• RODICE BYLI Z OBORU?

• KDY JSIŠ STUDOVAL ZÁKROVNI, STŘEDNÍ, VŠOVNÍK, VYSOKÁ

ČAS

• USUŽEVAT DO DATOVANÉHO ČASU

PAPESÁTA, BRORÁTA, SROVNÁVAT OSOBNOSTI

• MĚLO OBOROVĚ - FIDRA, PODNIK, INSTITUCE,

OBOR

FABRIKA, ŠKOLA,

• VLASTNÍ PŘÍBĚHY

• POPLAŽENÍ (CO BY CHTEL SDRŽET PŘÍBĚHY
GENEALOGIÍ)

Směry badatelských zájmů

Miroslav Vaněk to říká vědecky vyčerpávajícím způsobem, ale pro mě je zajímavé obecné dělení na tři základní skupiny: příslušníci elit, marginalizované skupiny a lokální historii a tradice. První dvě skupiny jsou jakýmsi protipólem. Na jed-

nebo Instagram, jsou s nimi rozhovory v rozhlasu a televizi, kde někdy komentují přítomnost tak efemérně, že nikdo už za pár hodin neví, co bylo řečeno. Druhou skupinou jsou osoby „bezvýznamné“ žijící stranou nebo na samém okraji společnosti. Tyto je nutno složitě vyhledat a pře-

HLEDALI ÚLOHU DOTYKADU NAPOJIT SE
NA SYMBOLY, KTERÉ VTE DOBĚ FUNK-
ČNÍ A LIDĚ MĚLI JAK PRAVDU.

né straně osoby, které zaujímají vedoucí nebo jinak významnou úlohu ve společnosti. Jsou to lidé zastávající vrcholné funkce, vyjadřující se k oborovému dění nebo ke společenským událostem. Informací od těchto lidí je velmi mnoho a když pomineme Facebook, Twitter

svědčit nějakým vhodným způsobem ke spolupráci. Je to práce náročná, vyžadující velkou dávku taktu a trpělivosti, ale vedle přetlaku informací plynoucích z elit, je to velmi významný vzorek pohledu z jiné strany. Třetí skupina se pak zabývá místy a informacemi, které stojí mimo hlavní

NÁZEV

ROLE A VÝZNAM ORÁLNÍHO SUB-

DEKTIVNÍ PARTNERŮ V PROCESU

STUDIA ZÁMĚRNÉ - ARCHITELTONICKÉ

TVORBY Z LET 1948 - 1989

PŘEŽIL JSEM TO, ALE NEMÁM TOHO DĚDOST
NEUMÍM MLUVIT, ALE SNAD JSEM TO
PŘEŽIL ÚSPĚŠNĚ.

proud. Jsou to sdělení související s krajo-
vými zvyky, místními zajímavostmi,
specifickými pro určitou někdy i velmi
malou oblast. Já sám cítím náš obor spíše,
promiňte mi to, na okraji dění. To není
kritika, ale spíš pobídka, že si jej musíme
hýčkat, protože nikdo se naší historií
zabývat nebude. Musíme to udělat sami.
Zahradní a krajinářská tvorba je v České
republice tedy spíše něco jako krajo-
vý zvyk nebo místní zajímavost. V naší
úzké skupině máme samozřejmě odborníky,
kteří by se dali zařadit mezi „elitu“, jejichž
zásluhou náš obor vykukuje nad hladinu
velké informační řeky. Daleko víc je však
neviditelných odborníků schovaných ně-
kde vzadu, kteří mají znalosti i zkušenos-
ti, ale nejsou takovými lidry. Tito kolego-
vé jsou daleko vzácnější, protože dostat
se k nim a získat informaci není mnohdy
jednoduché.

Trocha z metodiky

Dovolte mi přece jen trochu teorie. Píšu
to vlastně ex post, protože v době, kdy
jsem dělal první rozhovory, to bylo pro
mě ještě „španělskou vesnicí“. Vstupoval
jsem do svého výzkumu pudově. Jistě zná-
te ten vnitřní hlas, co vám našeptává, že
prostě nemáte jinou možnost, že to mu-
síte udělat. Tak si přečtete fragmenty me-
todiky a jak jsem k tomu přistupoval já.

Příprava rozhovoru

Při přípravě je kladen důraz na taze-
tele, který by se měl orientovat v histo-
rii sledovaného období a měl by znát
základní práce využívající metodu
orální historie. Tazatel si na základě
svých poznatků vytváří osoby, s ni-
miž hodlá rozhovor vést a následně je
kontaktuje...

VANĚK Miroslav *Orální historie:
Metodické a „technické“ postupy.*
1. vydání. Olomouc: Univerzita
Palackého v Olomouci, 2003

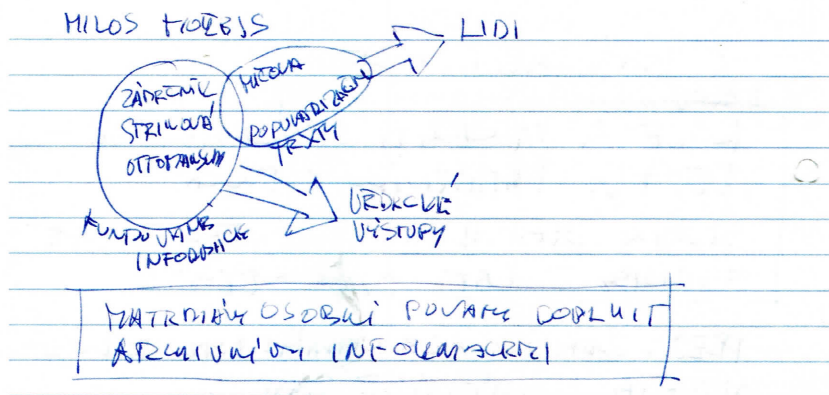
Moje příprava byla vedena především na-
léhavostí plynoucího času a odcházejících
kolegů. Spočívala v úvaze, za kým vyrazit
a ptát se na dávno uplynulou dobu pade-
sátých a šedesátých let. Vyplynula mi řada
jmen: Šonský, Mareček, Štefka, Otru-
ba, Finger, Sitta, Tuzarová, Staňa, Kuča,
Pejchal, Mikolášek, Damec, Šimčíková,
Ondřejová...a řada dalších. Sebral jsem
odvahu a oslovil ty, kteří jsou v oboru nej-
staršími, sehnal telefonní čísla, volal a do-
mlouval schůzky.

Vedení rozhovoru

Při prvním rozhovoru tazatel uvede název projektu, jméno narátora i své, místo a datum konání a účel, pro který se rozhovor realizuje. Tazatel nechává při prvním rozhovoru co nejvíce prostoru narátorovi a pokládá otevřené otázky. Co nejdříve po vedení rozhovoru by si měl tazatel celý rozhovor přehrát a bezprostředně sepsat záznam o rozhovoru. Druhý rozhovor již více konkretizuje témata a doplňuje nebo rozšiřuje dosavadní sdělení...

VANĚK Miroslav Orální historie: Metodické a „technické“ postupy. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003

Kdo z nás má hluboké znalosti z období padesátých a šedesátých let, kdo se dostal k těmto informacím a kdo měl také čas, v dnešní překotné době, o nich přemýšlet. Připravil jsem se čistě intuitivně tak, že jsem sedl do vlaku a teprve za jízdy přemýšlel, co jsem to vlastně provedl a že ani nevím, jak to bude probíhat. Nebyl žádný název projektu a ani účel, pro který se rozhovor realizuje. Bylo jen to puzení z hloubky, kterému jsem nemohl nijak uhnout. První záznam byl s Drahošem Šonským. Dalo by se říct, že jsem pokyn metodiky „nechat co nejvíce prostoru narátorovi (tomu kdo vypráví)“ naplnil beze zbytku a skutečně kladl velmi otevřené otázky a při své nezkušenosti se snažil zapojovat do diskuse. To způsobuje v záznamu zmatek. Dnes už to vím, ale nahrávky jsou tím už poznamenané. Druhým byl Jiří Mareček. Musím říct, že oba byli naprosto úžasní, svého úkolu se zhostili daleko lépe než já. Zkoušeli jsme sestavovat minulost a vyprávěli si o věcech, které se nikde nedočtete. Byly to orálněhistorické sondy plné překvapivých, krásných i smutných sdělení.

Analýza a interpretace rozhovoru

Bez analýzy a interpretace by záznam a přepis rozhovoru zůstaly pouze uloženým archivním materiálem, a proto jsou podstatnou částí metody orální historie. Badatel by měl mít ujasněno, ve které fázi projektu s analýzou a interpretací začít, kdo by je měl provádět a k jakým konkrétním cílům v projektu tyto postupy vedou nebo alespoň přispívají.

VANĚK Miroslav Orální historie: Metodické a „technické“ postupy. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003

Tady začíná opravdu ta nejsložitější a nejnáročnější badatelská práce. Vyžaduje čas, systematický přístup, věcnou kázeň a plně nasazení. V tuto chvíli jsou zaznamenány hlasy osobností v oboru, a i když to nechci nijakým způsobem glorifikovat, je to potenciál, první vlašťovky něčeho, co by se mohlo stát jistým standardem. Mít zaznamenán hlas, vzpomínky na dobu minulou, myšlenky a možná vzkaz, poselství do budoucnosti, už to samo o sobě je velký počin. To je pro mě orálně historický průzkum, moderní metoda zaznamenávající to, co si lidé pamatují a vědí, ale z mnoha důvodů nenapišou.

Tady končí celé vyprávění. Planeta Země se trochu pootočila, Slunce se posunulo a svými paprsky už kreslí jemné ornamenty na prohrátou fasádu domu. Šálky i sklenice jsou odneseny, stůl čistě prázdný a vzduch pomalu chladne. Možná den ještě nekončí, ale naše pomyslné posezení se pozvolna posouvá časovým dvorcem od přítomného vědomí do právě uplynulého, ale ještě než skončí tato virtuální realita vyprávění o metodě sběru vzpomínek, znovu si připomeňme, jak jsou důležité lidé, kteří v našem oboru něco dokázali, ale není jejich cílem napsat paměti, vydat knihu. Připomeňme si odborníky, kteří prostě jen tiše vědí, ale nepovažují to za důležité. Jenže možná dnešní „drobnosti“, jsou významnými myšlenkami budoucnosti.

Závěr jako výzva o pomoc

I když jsou mým cílem články do časopisu Inspirace, i když je to všechno postaveno na popularizaci, je to zcela určitě důvod k vašemu zamyšlení. Možná je tu vedle těch mých tlaků a Damoklových mečů ještě jedna skrytá touha. Kdybych ji měl v závěru článku vyřknout, pak je to jakási jemná žádost na vás čtenáře, architekty, zahradníky, ale samozřejmě i ostatní. Pokud byste měli informace v jakékoli podobě – obrázky, filmy, články, jiné texty týkající se našeho oboru nebo osobní vzpomínku, věnujte to prosím do společné pokladnice paměti. Všechny informace můžete směřovat na adresu redakce časopisu Inspirace. Za to vám děkuji...

Petr Mičola

Poznámka redakce: V článku byly použity obrázky ze zápisníku autora.

- VĚCNÝ VÝZVH, AKR MUSÍ SE DOSTAT
 MRZI LIDI (ZORNĚNÍ MACHAČEK)
 KAREL DOUBOVSKÝ, DUŠAN RIEDEL, CRITIK KAFKA
 JOSEF NĚMEC, MILOTICE
 OTÁKAR KUČA
 JAROSLAV PAVLÍK, FLORENTINOVÁ, MARTA
 DOUBOVSKÝ, FRANTIŠEK - PRŮVODNÍ INKAZIUM
 PRAHA (KARLOVSKO)